

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Nana Riutta & Mari Vankka

Vanhempien näkemys kuulovammaisten lasten integraation onnistumisesta päiväkodeissa Helsingissä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

30.9.2018

Tekijä(t) Otsikko	Nana Riutta & Mari Vankka Vanhempien näkemys kuulovammaisten lasten integraation onnistumisesta päiväkodeissa Helsingissä
Sivumäärä Aika	34 sivua + 2 liitettä 30.9.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Lehtori Sylvia Hakari Lehtori Seija Mäenpää
<p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus kuulovammaisten lasten vanhempien näkemyksistä integraation onnistumisesta päiväkodeissa Helsingissä.</p> <p>Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, kuinka kuulovammaisten lasten integraatio toimii käytännössä, kuinka kuulovammaisen lapsi pääsee päiväkotiyhteisönsä jäseneksi, sekä kuinka kuulovammaisen lapsen osallisuus toteutuu päiväkodissa Helsingissä. Tutkimusaineisto kerättiin nettikyselyllä, jonka vastauslinkkiä työelämän yhteistyökumppanimme KLV ry jakoi jäsenilleen sekä sähköpostitse että Facebookin välityksellä kesä- ja heinäkuun aikana. Kyselystä tiedotettiin myös neljässä Facebook-ryhmässä. Kyselyyn vastasi 6 helsinkiläistä kuulovammaisten lasten perhettä. Kyselyn vastausten analysointiin käytimme teemoittelua.</p> <p>Tuloksen mukaan suurin osa kuulovammaisista lapsista on integroituina lähipäiväkoteihin, joissa lapselle on rakennettu yksilöllisesti tarvitsemansa tuki. Vastauksista selvisi, että kuulovammaisten lasten vanhemmat eivät ole kokeneet saaneensa riittävästi tietoa mahdollisista tukitoimista tai apuvälineistä ja tiedon etsiminen on jäänyt vanhempien vastuulle. Myös henkilökunnan ohjeistaminen ja opastaminen apuvälineiden ja kuulovammaisen lapsen kanssa toimimisesta on jäänyt vanhempien vastuulle. Vanhemmat kokivat päiväkodin henkilökunnan vaihtuvuuden negatiivisena asiana, sillä henkilökunnan vaihtuvuuden takia tieto kuulovammaisen lapsen tukitoimista ei ole saavuttanut kaikkia päiväkodin työntekijöitä ja tämä vaikuttaa kuulovammaiseen lapseen kokonaisvaltaisesti. Vanhemmat kuitenkin näkivät kuulovammaisen lapsensa päässeen osaksi päiväkotiryhmänsä yhteisöä, sekä kokivat osallisuuden toteutuvan.</p> <p>Johtopäätöksenä todettiin, että vanhemmat toivovat kuulovammaisille lapsilleen pienempiä ryhmiä, joissa olisi pysyvä viittomakielentaitoinen tai tukiviittomia taitava henkilökunta. Vanhemmilla esiintyi myös toiveita kuulovammaisten lasten omasta ryhmästä, jossa heillä olisi aiheeseen perehtynyt ja koulutautunut henkilökunta sekä vertaistukea. Toisena isona asiana tutkimuksesta kävi ilmi, kuinka itsenäisesti vanhemmat joutuvat etsimään ja kyselemään tietoa tukitoimista sekä apuvälineistä. Erilaiset vertaistukiryhmät sekä kolmas sektori ovat olleet suurimpana tiedonlähteenä vanhemmille.</p>	
Avainsanat	kuulovamma, integraatio, varhaiskasvatus, tukitoimet

Author(s) Title	Nana Riutta & Mari Vankka The Integration of Hearing-impaired Children With in a Day Care Center in Helsinki at a Point of View of Their Parents
Number of Pages Date	34 pages + 2 appendices 30 September 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructor(s)	Sylvia Hakari, Lecturer Seija Mäenpää, Lecturer
<p>Our thesis is a qualitative survey about the integration of hearing-impaired children with in a day care center in Helsinki at a point of view of their parents. The aim of our thesis is to examine how the integration of children with a hearing-impairment works in practice, how a child with hearing -impairment can become a member of a community, and how the involvement of a hearing-impaired child occurs in a day care center in Helsinki.</p> <p>The research material was collected through an online enquiry. Our co-operation partner KLVL ltd sent the link via an email address and via Facebook to their members during June and July 2018. The web survey was also announced in four different Facebook groups. Six hearing-impaired children's families who live in Helsinki answered our questionnaire. We used the theme to analyze the responses of the web survey.</p> <p>According to the results, the majority of children with hearing impairments are integrated into a day care center nearby home, where the child has been individually prepared? for the support they need. The responses revealed that the parents of the hearing impaired children did not have sufficient knowledge of any support or aids, and the search for information has remained the responsibility of parents. Guidance from the staff and guidance with assistive devices and the child with hearing-impairment are also the responsibility of the parents. The parents felt negative about the staff turnover of the day care center. When the staff changed, child support and care related issues were not informed to new staff and that affected the well-being of the child. The parents, however, saw their hearing-impaired children become a part of their community in day care center and felt that inclusion would be realized.</p> <p>As a conclusion, it was found that the parents want smaller groups for children with permanent teachers who have good skills in sign language or supportive sing gestures. Parents also wish that children would have their own sign language group with the teachers who have knowledge how to support children with hearing-impaired. The second big aspect about the study was how independently the parents needs to search and ask for the support measures and tools. Different peer support groups and the third sector have been the largest source of information for the parents</p>	
Keywords	hearing-impaired, integration, early childhood education, measure of support

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatusta ohjaavat periaatteet	3
2.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat lainsäädännöt	3
2.2	Osallisuus varhaiskasvatuksessa	5
2.3	Yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa	7
2.4	Integraatio varhaiskasvatuksessa	8
3	Kuulovammainen lapsi varhaiskasvatuksessa	11
3.1	Kuulovamma	11
3.2	Kommunikaatio	12
3.3	Tukitoimet	13
4	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	16
4.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet	16
4.2	Kysely	17
4.3	Analyysi	19
5	Tutkimus	20
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	20
5.2	Eettisyys	21
5.3	Tutkimuksen haasteet	23
6	Opinnäytetyön tulokset	24
6.1	Tulokset	24
6.1.1	Päivähoidon toteutus ja tukitoimet	24
6.1.2	Kuulovammaisten lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa	26
6.1.3	Kuulovammaisten lasten yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa	26
6.1.4	Vanhempien muutostoiveita sekä kommentteja	27
6.2	Johtopäätökset	28
6.3	Kehitysideat	29
7	Pohdinta	30
	Lähteet	32
	Liitteet	

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

1 Johdanto

Suomessa syntyy noin 50-60 vaikeasti tai erittäin vaikeasti kuulovammaista lasta vuosittain (Ahti 2005: 63). Suomessa kuulovammaiset lapset ovat samoissa päiväkotiryhmissä kuulevien lasten kanssa (Takala & Lehtomäki 2005: 98). Lukuvuonna 2017-2018 Helsingissä oli 22 kuulovammaista lasta integroituna eri päiväkoteihin (Brandt 2018).

Teemme opinnäytetyönämme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen kuulovammaisten lasten vanhempien näkemyksistä integraatioiden onnistumisesta päiväkodeissa Helsingissä. Opinnäytetyössämme kartoitamme, kuinka kuulovammaisten lasten integraatio toimii käytännössä, kuinka kuulovammaisen lapsi pääsee yhteisönsä jäseneksi, sekä kuinka kuulovammaisen lapsen osallisuus toteutuu päiväkodissa Helsingissä. Tutkimuksellamme pyrimme keräämään tietoa nettikyselyn avulla kuulovammaisten lasten integraation nykypäivän tilasta. Integraatio tarkoittaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen päivähoitoa tavallisessa päiväkotiryhmässä tai integroidussa erityisryhmässä. Erityiskasvatus toteutetaan yleisten kasvatuspalvelujen yhteydessä ja niihin sulautettuna. (Viitala 2000: 17-21.) Tarkastelemme integraatiota osallisuus ja yhteisöllisyys käsitteitä korostaen. Osallisuudella tarkoitetaan oikeutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja olla tietoinen siihen liittyvistä valinnoista, päätöksistä, ratkaisuista ja toimenpiteistä (Lapsen osallisuus 2016). Yhteisöllisyys käsitteellä tarkoitetaan ihmisen kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta sekä yhteisön merkitystä yksilölle sekä hänen tarpeidensa toteutumiseksi. (Koivula 2013.) Tarkastelemme opinnäytetyössämme myös tukitoimien toimitavuutta, sillä olemme omissa toimissamme huomioineet laajan vaihtelun tukitoimissa sekä niiden laadussa.

Opinnäytetyöstämme on hyötyä työelämän yhteistyökumppanillemme sekä muille taholle kuulovammaisten lasten integraation ja inklusion kehittämisessä. Tutkimuksemme tuloksia voi hyödyntää kuulovammaisen lapsen integraation ja inklusion kehittämisessä päiväkodissa Suomessa. Opinnäytetyö leviää tutkimusluvan myötä Helsingin kaupungille, sekä laitamme linkin jaettavaksi Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:lle. Lisäksi esittelemme työmme koulun seminaarissa, jolloin paikalle kuuntelemaan saapuneet opiskelijat voivat viedä tietoa työelämään.

Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppanina on Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n, josta käytämme työssämme lyhennettä KLVV ry. KLVV ry perustettiin kuulovammaisten lasten vanhempien ja muiden aiheesta kiinnostuneiden toimesta

vuonna 1963. KLVVL ry tarjoaa kuulovammaisille lapsille ja nuorille, heidän sisaruksilleen sekä vanhemmilleen ja koko lähipiirille vertaistukea sekä tapahtumia, tietoa ja edunvalvontaa. KLVVL ry on valtakunnallinen liitto, jonka alla toimii 12 jäsenyhdistystä ympäri Suomen. (Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry n.d.)

Päätimme rajata asiakasryhmämme Helsinkiin, sillä palvelujen laatu ja saatavuus vaihtelevat Suomessa paljon. Lisäksi koko Suomea kattava tutkimus olisi vaatinut laajemmat tutkimusluvut, joiden hakemiseen aikaresurssimme eivät riittäneet. Kyselyyn vastaajat saimme työelämänyhteistyökumppanimme kautta. KLVVL ry jakoi kyselylinkkiämme useaan otteeseen jäsenilleen, niin sähköpostitse kuin heidän omien Facebook-sivujensa kautta kesä- ja heinäkuun ajan. Myös me olemme jakaneet kyselyämme Facebookissa. Kaikki vastaajat olivat kuulovammaisten lasten vanhempia. Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntijan Pasi Brandtin (2018) mukaan Pitäjänmäellä, Helsingissä on ollut kuulovammaisten lasten integroitu erityisryhmä, joka lakkautettiin, sillä viimeisinä vuosina ryhmään ei ollut hakijoita. Kuulovammaisten lasten vanhemmat ovat selkeästi siirtyneet lähipäiväkotiajatteluun. (Brandt 2018; Haastattelu 2018.)

Opinnäytetyömme on ajankohtainen ja tarpeellinen, sillä aiheesta on tehty vain vähän tutkimuksia ja kuulovammaisen lapsen päivähoidosta ja integraatiosta on tehty muutamia opinnäytetöitä. Esimerkiksi Elina Pelkkikangas (2010) Vaasan ammattikorkeakoulusta tutki suppeasti opinnäytetyössään kuulovammaisten lasten vanhempien kokemusta päivähoiton laadusta ja henkilökunnan kokemuksesta kuulovammaisen lapsen hoidosta. Tutkimustuloksien mukaan kuulovammaisen lapsen päivähoiton laatu vaihtelee paikkakunnittain ja sitä tulisi kehittää. Henkilökunnan ja vanhempien välinen sujuva yhteistyö ja avoin suhtautuminen auttavat kuulovammaisen lapsen sopeutumisessa. (Pelkkikangas 2010: 2.)

Opinnäytetyöllämme on Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tutkimuslupa. Opinnäytetyötämme varten kävimme tekemässä orientoivan haastattelun kahdelle Helsingissä toimivalle kiertävälle erityislastentarhanopettajalle sekä saimme sähköpostihaastattelun Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntijalta Pasi Brandtilta.

Aluksi kirjoitamme varhaiskasvatuksesta yleisesti, sitä ohjaavista laeista, lasten osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä sekä integraatiosta. Kolmannessa kappaleessa käsitte-

lemme erilaisia kuulovammoja ja kommunikaatiotapoja sekä käymme läpi kuulovammaisten lasten mahdollisia tukitoimia. Neljännessä kappaleessa, opinnäytetyön menetelmälliset valinnat-osiossa esittelemme tarkemmin tutkimuskysymyksen ja sen tavoitteita sekä tutkimus- ja analyysimenetelmän. Viidennessä kappaleessa tutkimusosiossa esittelemme kvalitatiivisen tutkimuksen, työomme eettisiä kysymyksiä ja haasteita. Seuraavaksi analysoimme kyselyn vastauksia, teemme vastausten pohjalta johtopäätöksen ja esitämme kehitysidean. Viimeisessä kappaleessa pohdimme saamiamme tuloksia sekä mahdollisia kehitysehdotuksia.

2 Varhaiskasvatusta ohjaavat periaatteet

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen kannalta. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta, varhaiskasvatus kuitenkin tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää sekä vastaa lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 8.) Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa vahvistuvat varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 14.) Kuntien velvollisuutena on järjestää varhaiskasvatusta laajasti sekä sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Itse tuottamansa varhaiskasvatuksen lisäksi, kunta voi hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkisilta tai yksityisiltä palveluiden tuottajilta. Kunnat ovat kuitenkin vastuussa hankkimiansa palveluiden laadusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016:14.)

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lainsäädännöt

Suomessa varhaiskasvatusta säätelee varhaiskasvatuslaki (1973/36). Lisäksi toimintaa, käytänteitä ja varhaiskasvatuksen laatua ovat yhdenvertaistamassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016).

Varhaiskasvatuslaki (1973/36) takaa jokaiselle Suomen kunnassa asuvalle lapselle oikeuden osallistua suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen sekä hoidon muodostaman kokonaisuuden antavaan varhaiskasvatukseen (Varhaiskasvatuslaki

2015/580 § 1). Uusi varhaiskasvatustalaki (1973/36) takaa kaikille lapsille oikeuden saada 20 tuntia päivähoitoa viikossa ja kokopäiväistä hoitoa niille lapsille, joiden vanhemmat ovat työelämässä tai opiskelevat.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tunnistaa lasten yksilöllisen tuen tarve sekä järjestää tarkoituksen mukaista tukea monialaisessa yhteistyössä (Varhaiskasvatustalaki 2015/580 § 2a tavoite 7). Laki myös velvoittaa tuen tarpeen, tukitoimien sekä niiden toteutumisen kirjaamisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Varhaiskasvatustalaki 2015/580 § 7).

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden tulee olla asianmukaisia sekä niissä on otettava huomioon esteettömyys, sillä päivähoitoa suunniteltaessa sekä järjestettäessä tulee huomioida lapsen etu (Varhaiskasvatustalaki 2015/580 § 11; § 6).

Mikäli lapsi on erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa, tulee hänellä olla erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto (Asetus lasten päivähoidosta 1995/882 § 2). Mikäli päiväkodissa on yksi tai useampi erityisen hoidon ja kasvatuksen lapsi, täytyy se ottaa huomioon joko lapsiryhmän koossa tai henkilökunnan määrässä (Asetus lasten päivähoidosta 1992/806 § 6). Varhaiskasvatustalaki (2012/909 § 4) vaatii, että kunnalla on oltava tarvetta vastaava määrä erityislastentarhanopettajan palveluita.

Kunnan tulee huolehtia siitä, että päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielellä suomeksi, ruotsiksi tai saameksi (Varhaiskasvatustalaki 2015/580 § 11). Lisäksi viittomakielilaki (2015/359) pyrkii edistämään viittomakieltä käyttävän oikeutta käyttää omaa kieltään sekä oikeutta saada opetusta omalla kielellään (Viittomakielilaki 2015/359).

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/380 § 1) tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden oikeutta elää yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä, muun muassa takaamalla henkilökohtainen apu sekä tarvittavat palvelut. Suomi on tästä huolimatta ollut viimeisiä maita EU:ssa, joka on ratifioinut YK:n vammaisten yleissopimuksen. Vaikka Suomi hyväksyikin yleissopimuksen ja siihen liittyvät pöytäkirjat jo toukokuussa 2007, astui se voimaan vasta kesäkuussa 2016. Ratifiointia ovat viivästyttä-

neet muun muassa lakimuutokset, joita Suomi joutui tekemään. YK:n vammaisten yleis-sopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täydet ihmisoikeudet, estää syrjintää sekä edistää esteettömyyttä. (Hallamaa 2016.)

Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntijan Pasi Brandtin (2018) mukaan uusi varhaiskasvatuslaki on edelleen tukien osalta uudistamatta, sillä laissa ei määritellä erityisen tuen tarvetta ja olemme edelleen vanhan 1973 asetuksen termeissä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa termit ovat hyvin erilaisia kuin esiopetuksessa, eikä varhaiskasvatuksessa ole tuen kolmiportaisuutta. Kiertävät erityislastentarhaopettajat (2018) mainitsevat lainsäädännön olevan keskeneräinen, johon erityislastentarhanopettajat ovatkin tehneet kannanoton, jossa kaipaavat muun muassa selkeyttä tuen kohdentumiseen lapsiryhmässä. (Brandt 2018; Haastattelu 2018.)

2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallisuus on laaja sosiaalipedagoginen käsite, joka kuvaa ihmisen ja yhteisöjen sekä ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Johonkin kuulumisen tunne ja kokemus omasta merkityksestä osana jotain yhteisöä ja yhteiskuntaa on ihmisen hyvinvoinnin lähtökohtia. (Nivala & Ryyänen 2013: 10.)

Sosiaalipedagogiikassa ajatellaan osallisuutta suhteena osallisuuden lähtökohtana. Se on kuulumista sekä kiinnittymistä yhteisöön, yhteisön elämässä sekä toiminnassa mukana olemista. Osallisuus ei ole yksilön ominaisuus tai yksilön toiminta. Osallisuus toteutuu ihmisen ja yhteisön suhteessa. Tässä suhteessa ihminen on sekä osa että osallinen yhteisössä, johon hän kokee ja tuntee kuuluvansa. Myös ihmisen ja yhteiskunnan suhdetta koskee osallisuus. (Nivala & Ryyänen 2013: 26-27.)

Varhaiskasvatuksessa osallisuus tulee toteuttaa selvittämällä ja huomioimalla lapsen mielipide sekä toivomukset iän ja kehitystason mukaisesti, kun lapsen varhaiskasvatusta ollaan suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa. Myös lapsen huoltajille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Toimintayksikön tulee järjestää säännöllisesti mahdollisuus lapsille ja heidän huoltajilleen osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580 § 7 b.)

Muutokset lasten kasvuympäristöissä sekä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä ovat taustana uudistetuille Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmalle sekä valtakunnallisille perusteille. Lisäksi muutosten taustalla vaikuttaa uuden lapsitutkimuksen avulla tarkentunut lapsi- ja lapsuuskäsitteet, halutaan tuoda laajempi ja syvempi tulkinta lasten osallisuudelle. Lapsen osallisuuden vahvistaminen onkin vahvana painotuksena uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lapsen osallisuutta pyritään vahvistamaan päiväkodin lapsiryhmän lisäksi myös lapsen omalla asuinalueella, kaupunkilaisena sekä Suomen kansalaisena. Leikki on tärkeässä roolissa lasten osallisuuden vahvistamisessa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 4.)

Lehtosta lainaten Koivula (2013) kuvailee syvemmin lapsen osallisuuden päiväkodissa merkitsevän sitä, että lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi leikeissään sekä askareisaan joka päivä. Hänen tulee saada mahdollisuuksia vaikuttaa sekä osallistua yhteisönsä toimintaan. Lapsen tulee saada kokea olevansa hyväksytty, arvostettu sekä tärkeä jäsen omassa yhteisössään. Osallisuuden kokemukseen lapsi tarvitsee tulla kohdatuksi, tuntea olevansa turvassa sekä hänen tarpeensa tulee tulla tyydytetyiksi. Suomen varhaiskasvatustalakiin (2015/580 § 2.) on kirjattu tavoitteeksi mahdollistaa lapsen osallistuminen sekä vaikuttaminen häntä itseään koskeviin asioihin.

livosen (2011) mukaan monissa maissa vähemmistöryhmiin ja alkuperäiskansoihin kuuluvilla lapsilla on heikommat mahdollisuudet omaan kulttuuriseen, kielelliseen ja uskonnolliseen identiteettiin. Tämän vuoksi on turvattava ja edistettävä vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten oikeuksia. (livonen 2011: 59.) Lapsen oikeuksien sopimuksen (2016) mukaan vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten kulttuurista osallisuutta turvataan. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen. (Lapsen oikeuksien sopimus 2016.) Inklusiivisessa toimintakulttuurissa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään kaikessa toiminnassa. Lasten ja huoltajien mielipiteitä arvostetaan ja heidän osallisuutensa vahvistuu osallistamalla toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Lapsen osallisuus vahvistuu sensitiivisestä kohtaamisesta ja myönteisestä kokemuksesta kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Jokaista henkilöstön jäseniä pidetään tärkeänä osana kasvatusyhteisöä ja yhteisön jäsenet kohdataan ja kohdellaan yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 39.)

Jokaisella on oikeus vaikuttaa omaan elämäänsä ja olla tietoinen siihen liittyvistä valinnoista, päätöksistä, ratkaisuista ja toimenpiteistä (Lapsen osallisuus 2016). Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (Lapsen oikeuksien sopimus 2016). Osallisuutta on, kun lapsi kokee itse olevansa osallinen. Osallisuutta on myös se, että lapsilla tulee aina olla mahdollisuus ja oikeus kieltäytyä osallistumasta (Lapsen osallisuus 2016).

Pedagoginen ote varhaiskasvatuksessa on vähitellen vahvistunut, sillä lapsia pidetään aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina, jotka rakentavat omaa ymmärrystään olemalla vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa (Turja 2011: 43).

Lapset voivat kehittää omaa osaamistaan ja osoittaa omaa kyvykkyyttään yhteisössään. Lasten metakognitiiviset taidot eli kyky ajatella omaa ajatteluaan lisääntyvät, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja yhteiselossa tarvittavat taidot kehittyvät, kun lapset voivat pohtia omia kokemuksiaan, näkemyksiään, arvostuksiaan, ideoida asioita, neuvotella niistä ja osallistua toimintaan muiden lasten kanssa. Pedagogiikan katsotaan mahdollistavan lasten osallisuutta, jolla katsotaan olevan myönteisiä merkityksiä ja noudattaa yhteiskunnallisia sopimuksiamme ja arvojamme. Lasten näkemysten kuuleminen ja aloitteellisuuden mahdollistaminen auttaa aikuisia näkemään lapset osaavina toimijoina ja auttaa aikuisia kehittämään pedagogista toimintaansa ja kehittymään ammatillisesti. (Turja 2011: 52-53.) Koivula (2013) kuvaakin osallisuutta kasvuyhteisössä joksikin isommaksi kuin vain mahdollisuudeksi osallistua.

2.3 Yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan ihmisen kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta sekä yhteisön merkitystä yksilölle sekä hänen tarpeidensa toteutumiselle. Ihmiset saavat yhteisöllisyyden tunteen keskinäisestä yhteenkuulumisesta sekä merkityksistä toisilleen. Koivula (2013) kuvailee kirjoituksessaan Ikosta ja Lehtistä mukaillen lasten saavan ensimmäiset kokemuksensa yhteisön jäsenyydestä jo päiväkodissa. Päiväkoti on pienille lapsille vertaisyhteisö, jossa harjoitellaan yhteisön jäsenyyden saamista sekä mitä haasteita yhteisöön kuulumiseen liittyy. Yhteisöön kuulumisen ja yhteinen toiminta sekä oppiminen ovat osa sosiaalisen identiteettimme rakentumista. (Koivula 2013.)

Mäkelän (2011) mukaan minuuus on oman elämän osallisuuden ja vuorovaikutuksellisen toimijuuden lisäksi myös ryhmän jäsenenä olemista. Ihminen on syvimmiltään yhteisöllinen, sillä jokainen ihminen tarvitsee tunteen hyväksyttynä olemisesta omassa ryhmässään. Ryhmä voi olla aluksi oma perhe ja sitten tulee uusia ryhmiä, kuten erilaiset päivähoitoryhmät, kerhot, koulu ja harrastukset. Kaikissa näissä ryhmissä syntyy vuorovaikutustilanteita, joissa lapsi voi kokea hyväksyttynä olemisen tunteen ja voi vaikuttaa ryhmään rakentavasti. Mielenterveyden peruslähtökohtia ovat kokemus vahvasta minuudesta, kyvykkyydestä saada aikaan muutoksia ja varmuus joukkoon kuulumisesta. Varmistamalla lapsen muodostumistaan ehyeksi yksilöksi, vahvistetaan lapsen ja nuoren osallisuutta toimivana, tuntevana, ajattelevana ja luovana yksilönä. (Mäkelä 2011:14-21.) Osallisuus toimii yhteisöllisyyden pohjana (Koivula 2013).

2.4 Integraatio varhaiskasvatuksessa

Integraatio käsitteenä tarkoittaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen päivähoitoa tavallisessa päiväkotiryhmässä tai integroidussa erityisryhmässä. Erityiskasvatus toteutetaan yleisten kasvatuspalvelujen yhteydessä ja niihin sulautettuna. (Viitala 2000: 17-21.)

Lasten oikeuksien sopimuksen artikla 23 pyrkii takaamaan vammaisille lapsille täysipainoisen ja hyvän elämän tarjoamalla hänelle erityishoitoa. Vammaiselle lapselle tulee taata ihmisarvo sekä mahdollisuus osallistua oman yhteisönsä toimintaan. Suurimmaksi osaksi kuulovammaisten lasten varhaiskasvatus toteutuu integraation perusteella. Integraation tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Kasvatuskumppanuuden avulla perheiden ja kasvatuksen ammattilaisten yhteisestä kasvatustehtävästä tulisi muodostua lapselle mielekäs kokonaisuus. (Parkas 2005: 69-82.)

Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntija Pasi Brandtin (2018) mukaan kuulovammaisten lasten vanhemmat hakevat haluamaansa hoitopaikkaan, ja palvelusuunnitelman yhteydessä sovitaan tarvittavista tukitoimista, eli voidaanko ne tukitoimet tuoda lähipäiväkotiin vai suositellaanko esimerkiksi integroitua erityisryhmää. Kiertävät erityislastentarhaopettajat (2018) kertoivat, että kun kuulovammaiselle lapselle tulee päivähoiton tarve, ottavat vanhemmat yhteyttä lähipäiväkodin johtajaan. Kiertävät erityislastentarhaopettajat yhdessä lähipäiväkodin esimiehen kanssa tapaavat kuulovammaisen perheen päiväkodissa tai perheen luona. Joskus kuntoutusohjaaja on mukana, sillä usein

perheillä on jo käytössään kuntoutusohjaajan palvelut. Kotikäynnillä tutustutaan perheeseen ja lapseen sekä keskustellaan mahdollisista tukitoimista. Kiertävät erityislastentarhanopettajat kokevat tämän hyväksi ja toimivaksi malliksi. (Brandt 2018; Haastattelu 2018.)

Kuulovammaiselle lapselle suositellaan usein päivähoitoa kuntouttavana varhaiskasvatuksena, osana kuntoutussuunnitelmaa. Lapsi voi saada päiväkotipaikan tavallisesta päiväkotiryhmästä, jonne hän saa tarvittavat tukitoimet tai integroidusta erityisryhmästä. Tarvittavat lausunnot lapsi saa oman kuulokeskuksensa lääkäriltä tai psykologilta. (Parkas 2005: 69-82.) Kiertävät erityislastentarhaopettajat (2018) toivovat perheen ottavan heihin yhteyttä jo puoli vuotta aikaisemmin, kun kuulovammaiselle lapselle tulee päivähoiton tarve, vaikka virallisesti valmistelu-aika on 4 kuukautta ohjeiden mukaan. Silloin heille jää aikaa rakentaa hyvä tuki perheelle ja lapselle tulevaa syksyä varten. (Haastattelu 2018.)

Takala & Lehtomäen (2005) mukaan lasten erityisiä tarpeita ei huomioida riittävästi inklusiivisessa oppimisympäristössä. Integraation ja inklusion nähdään johtavan kuulovammaisten lasten arviointiin verraten kuuleviin ikätovereihinsa, tästä voi seurata kielteisiä kokemuksia ja tunteita lapselle sekä vanhemmille. (Takala & Lehtomäki 2005: 100.) Integraatio ei ole, että erityistä tukea tarvitseva lapsi vain sijoitetaan samaan ympäristöön muiden lasten kanssa, vaan lapselle järjestetään lapsen tarpeisiin vastaavat tukitoimet ja opettajat tarvitsevat tukea erityisopettajilta. Integraatio on suunniteltava huolellisesti ja sen jatkuvuutta on seurattava. (Viitala 2000: 23.) Kiertävät erityislastentarhanopettajat (2018) pohtivatkin, kuinka suuret vaihtelut Suomen sisällä onkaan. Helsingissä ollaan osaamisen sekä tukitoimien osalta hyvässä asemassa, kun taas kaikkialla Suomessa ei ole edes erityislastentarhanopettajan palveluita tai avustajapalveluita saatavilla lainkaan.

Viitala (2000) selvitti tutkimuksessaan erityistä tukea tarvitsevien lasten lastentarhaopettajien integraatiokäsityksiä ja heidän kokemuksiaan, kun heidän ryhmässään on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Lastentarhaopettajat olivat kokeneet vaikeuksia joissakin arkipäivän tilanteissa, mutta suhtautuivat integraatioon myönteisesti. He pitivät ryhmää hyvänä paikkana erityistä tukea tarvitsevan lapsen kehittymismahdollisuuksille. Tutkimuksessa todettiin, että opettajan työkokemuksella tai perehdytyksellä lapsen vammaan ei ollut yhteyttä integraation onnistumisessa. Integraatiokäsitysten, integraatiotilanteissa toimimisen ja integraation tuloksellisuuden kannalta vain lapsen päädiagnoosilla oli merkitys.

(Viitala 2000: 3-4.) Erityislastentarhanopettajat kertoivat Helsingissä palautteen kentältä olevan positiivista. Aikoinaan, kun ensimmäiset kuulovammaiset lapset integroitiin yleisryhmiin, oli henkilökunnan palaute ollut pärjäämistä ja omaa osaamistaan pohtivaa ja jännittävää. Nykyään henkilökunnan palaute on positiivisemmin uuden oppimisen iloa sekä haasteen vastaanottamista. (Haastattelu 2018.)

Päiväkodeissa toteutetaan inklusion periaatteiden mukaista varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 54). Integraatiota ja inklusiota katsotaan kehittävän sosiaalisia taitoja ja vahvistavan sosiaalista identiteettiä (Takala & Lehtomäki 2005: 97). Viitalan (2000) mukaan erityistä tukea tarvitsevat lapset pääsevät solmimaan ystävyysuhteita normaalisti kehittyneisiin ikätovereihinsa ja oppivat sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja heiltä. He saavat elämäkokemuksia, jotka valmistavat heitä toimimaan yhteisöissä. (Viitala 2000: 31.) Päivähoidon tavoitteena on antaa kuulovammaiselle lapselle hyvät kielelliset, kognitiiviset ja sosiaaliset tiedot ja taidot. Edellä mainittujen lisäksi myös osallisuudella on merkitystä lapsen ja nuoren elämässä. Kuulovammaisen lapsen sosiaalisista taidoista ja kielellisestä tasosta on hyvä tietää, ennen kuin lasta ohjataan kuulevien ryhmään. Lapsi voi suomen kielen taidon puutteen takia jäädä sivuun sosiaalisista suhteista, jolloin lapsi voi turhautua ja kokea alemmuutta. Lisäksi lapsen oppiminen voi olla hidasta. Osittainen integraatio voi olla joillekin kuulovammaiselle lapselle parempi vaihtoehto kuin täydellinen inklusio. Jos inklusioon kuitenkin päädytään, on varmistettava, että lapsi saa tarvittaessa riittävästi tukea. (Takala & Lehtomäki 2005: 102-103.)

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa on kyse oikeudenmukaisuudesta, tasa-arvosta ja osallisena olemisesta. Inklusiivinen kasvatusta korostaa ihmisoikeuksia, joka ei toteudu vain päiväkodissa. Inklusiivinen kasvatusta on koko yhteiskuntaa ravisteleva koulutuspoliittinen uudistus, joka koskee tulevaisuuden kansalaisia. (Viitala 2006: 95.) Inklusion onnistumiseen edellyttää monenlaista yhteistyötä. On tärkeää olla yhteistyössä kuulovammaisen lapsen perheen kanssa, koska vanhemmat ovat oman lapsensa paras asiantuntija. Kuulovammaisten lasten perheiden päiväkodin yhteistyökumppaneita ovat lastentarhaopettaja, erityislastentarhaopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja, puhe-terapeutti, avustaja ja kuntoutusohjaaja. (Takala & Lehtomäki 2005: 104-105.)

Parkas (2005: 69-82) pohtii kirjoituksessaan lähipäiväkotiin integroinnin hyviä ja huonoja puolia. Hyvinä puolina Parkas toteaa, että pitkät kuljetusmatkat jäävät pois, kuinka päiväkotikaverit asuvat lähellä sekä vanhempien mahdollisuutta tavata hoitajat joka päivä.

Parkas (2005) jää kuitenkin pohtimaan tuleeko lapselle liian raskaat päivät isossa ryhmässä, kuinka lapsi kuulee tai saa selvää, onko lapsella riittävät kielelliset taidot sekä osaako henkilökunta viittoa? Erityislastentarhanopettajat nostivat esille tärkeimpinä kehityksen kohteina henkilökunnan osaamisen lisääminen, viittomakielen koulutus sekä riittävät resurssit, mikäli pyrimme kohti inklusiivista varhaiskasvatusta (Haastattelu 2018).

Tarkoitus on pyrkiä inklusiiviseen varhaiskasvatukseen, jossa lapsen varhaiskasvatus voidaan järjestää lähipäiväkodissa. Toisaalta viittomakieltä käyttävien lasten vanhempien näkemys voi olla myös, että lapsi integroituisi muiden viittomakieltä käyttävien lasten kanssa, mutta kun lapsimäärä on pieni ja haluja on molempiin integraatioihin, lähialueen lapset ja muut viittomakieltä käyttävät, on vaikea saada kaikkien toivetta toteutettua. (Brandt 2018.) Työssämme emme kuitenkaan korosta enempää inklusiota, sillä koemme inklusion olevan vielä kaukainen käsite integraatio ollessa tätä päivää.

3 Kuulovammainen lapsi varhaiskasvatuksessa

3.1 Kuulovamma

Suomessa syntyy noin 50-60 vaikeasti tai erittäin vaikeasti kuulovammaista lasta vuosittain (Ahti 2005: 63). Erilaisia kuulovammoja on yhtä monta kuin on kuulovammaistakin, kuulovammat lajitellaan kuitenkin kolmeen ryhmään: huonokuuloiset, kuuroutuneet ja kuurot.

Huonokuuloisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on jonkinasteinen kuulonalenema. Huonokuuloinen puhetaitoinen henkilö kuulee puhetta kuulokojeen avulla ja käyttää huuliolukua tukena. Kuuroutuneella henkilöllä tarkoitetaan, puheen oppimisen jälkeen kuulonsa menettänyttä. Kuuroutunut puhetaitoinen henkilö ei saa selvää puheesta kuulokojeiden avulla ja käyttää kirjoitustulkausta tai viitottua puhetta. Tänä päivänä suurin osa kuuroutuneilla lapsilla on sisäkorvaistute. Kuurolla taas tarkoitetaan syntymästään tai varhaislapsuudessaan kuulonsa menettänyttä henkilö, joka ei saa puheesta selvää kuulokojeen avulla. Kuuro henkilö kommunikoi viittomakielellä, joka on hänen äidinkieltensä. Tänä päivänä noin 80% syntymäkuuroista tai vaikeasti kuulovammaisena lapsista saa sisäkorvaistutteen Suomessa. (Kuuloliitto n.d.b)

Teknologian kehittyessä, myös kuulon apuvälineet ovat kehittyneet ja alalle on tullut uusia kuuloa mahdollistavia ja vahvistavia laitteita. Korvakäytäväkoje on korvakappaleen sisäänrakennettu kuulokoje korvakäytävässä. Koje on hyvin pieni, sen käyttämiseen tarvitaan hieman sorminäppäryyttä. BAHA-koje (luujohtokoje) taas on tarkoitettu henkilölle, jolla on mikrotia, ahdas korvakäytävä tai ei voi muusta syystä käyttää kuulokojetta. Luujohtokuulokojeessa ääni siirtyy luun kautta suoraan sisäkorvaan. (Kuuloavain 2015b.)

Sisäkorvaistute (SI) on sähköinen kuulokoje, joka asennetaan leikkauksella. Se on tarkoitettu kuuroutuneille, vaikeasti ja erittäin vaikeasti kuulovammaisille henkilöille, jotka eivät kuule kuulokojeilla riittävän hyvin. Sisäkorvaistute koostuu sisäisestä osasta, joka on asetettu leikkauksella ja ulkoisesta osasta, puheprosessorista. Sisäkorvaistute muuttaa äänet koodatuiksi sähköisiksi impulsseiksi ja impulssit välittyvät kuulohermoon ja aivot tulkitsevat ne ääniksi. Sisäkorvaistute mahdollistaa puhekielen oppimisen ja puheella kommunikoinnin kuulonvaraisesti. (Kuuloavain 2015c.) FM-laite on ryhmäkuuntelulaite, jota käytetään päiväkodissa tai koulussa. FM-laitteen avulla lapsen kuuleminen helpottuu, sillä laite poistaa taustamelun. (Kuuloavain 2015a.)

3.2 Kommunikaatio

Jokaiselle kuulovammaiselle lapselle tehdään yksilölliset ratkaisut oppimiseen ja kommunikointiin. Vaikuttavia tekijöitä lapsen kommunikointimenetelmän valintaan ovat lapsen yleinen terveydentila, kuulovamman syntymisen ajankohta, kuulovamman aste ja näkökyky. Perhettä kuullaan eri vaihtoehtoja mietittäessä. Kuulovammainen lapsi käyttää kommunikoinnin tukena huuliolukua ja kuulonjäänteitä. Nämä auttavat lasta oppimaan puhumaan ja kirjoittamaan. Jos lapsi ei osaa tai kykene viittomaan, lapsi voi ilmaista asian käyttämällä kuvia tai esineitä. (Pihlaja & Viitaja 2005: 303.) Lapsen viestintäkyvyn ja -halun vahvistamiseen tarvitaan kommunikoinnin tukea. Kommunikoinnin tukena voivat toimia muun muassa kuvaviestit, symbolikieli, tukiviittomat tai viittomakieli. Lapsen tukeminen sosiaalisten kontaktien luomiseen on tärkeää myös kokonaisvaltaisen kuntoutuksen kannalta. (Heinämäki 2004.) Kuvasympolit helpottavat asioiden kertomista. Kuulovammainen lapsi, joka ei osaa viittoa, voi ilmaista asian kuvilla tai esineillä. Kuvat auttavat myös puhe- ja viittomakielitaitoisia lapsia ilmaisemaan. (Kuuloliitto n.d.a: 17.)

Huulioluku tukee puheen ymmärtämistä. Kuulemaa ääntä ja viestiä tarkennetaan katsoamalla huulia ja suun liikkeitä. Suun liikkeitä on helpointa lukea, kun suuta liikutetaan luonnollisin suun liikkein. Vinkkipuhe taas helpottaa huuliolukua. Kuulovammainen lapsi oppii puhekielen mallin visuaalisesti. Puhuja selventää puhetta käsimerkeillä, sillä kädenmuoto ilmaisee konsonantin ja käden paikka vokaalin ja yhdessä huulion kanssa niistä muodostuu tavuja. (Kuuloliitto n.d.a: 17.)

Viittomakieli on kuurojen kieli. Viittomakieli koostuu viittomamerkkien lisäksi kehon asenosta, eleistä, ilmeistä ja suun liikkeistä. Viittomakielellä on oma kielioppirakenteensa, joka eroaa puhutun kielen rakenteesta. Viitottu puhe taas on puhekielen rakenteeseen ja sanajärjestykseen perustuva kommunikointi. Puhetta täydennetään ja tuetaan viittomalla puhekielen mukaisesti. Tukiviittomat ovat viittomia, joita käytetään puheen tukena tärkeimpien sanojen yhteydessä. Näistä käytetään myös nimitystä avainviittomat. (Kuuloliitto n.d.a: 16-17.)

3.3 Tukitoimet

Kunnan tulee turvata päivähoidon edellytykset antaa lapsille erityistä tukea. Erityispäivähoidon suunnitelma tulee tehdä kunnassa yhteistyössä päivähoidon, sosiaalitoimen sekä lähihoimijoiden kanssa. Suunnitelman perustana toimii tuen tarpeen määrittely sekä kartoittaminen. Tuen tarve tulee näkyä myös päivähoidon henkilöstön täydennyskoulutuksessa sekä tukitoimien kehittämisessä. (Heinämäki 2004.) Varhaiskasvatusta voidaan antaa viittomakieltä käyttävälle lapselle viittomakielellä. Kunnalla on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 14.)

Kuulovammaisen lapsen päivähoitomuodon vaihtoehdot ovat ryhmäperhepäivähoito, perhepäivähoito ja päiväkotitoimi. Päivähoitomuotoon vaikuttavat mm. lapsen kuulovamman aste sekä kunnan tarjoamat palvelut. Vanhemmat valitsevat sairaalan kuntoutustyöryhmän kanssa lapselle parhaan päivähoitovaihtoehdon, jossa lapsi saa parhaiten tukea kokonaiskehitykseen ja kielen kehitykseen. (Sume 2004: 305-306.)

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava varhaiskasvatuslaissa (2015/580 § 7) määritetty henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatukseen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitel-

maan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580 § 7a.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen osallistuvat lapsen huoltajat, päiväkotiryhmän henkilökunta, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä kaikki lapsen kanssa työskentelevät terapeutit sekä kuntoutusohjaaja (Parkas 2005: 69-82). Varhaiskasvatuslain (2015/580 § 7.) mukaan lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Varhaiskasvatuksen tukitoimiin lapsi ei tarvitse erillistä lausuntoa, sillä ne eivät ole erillinen palvelu. Varhaiskasvatuksen tukitoimet voivat olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen tietoista tehostamista, suunnitelmallista ympäristön sekä toiminnan arvioimista ja muokkaamista. Muun muassa visuaalisella tuella, istumapaikalla, valaistuksella, akustiikalla, taustahälyllä sekä huulioluvun mahdollisuudella on iso vaikutus kuulovammaisen lapsen olemiseen sekä oppimiseen päiväkotiryhmässä (Ahti 2005: 67; Heinämäki 2004.)

Kun lapsella todetaan heikentynyt kuulo, aletaan hänelle suunnittelemaan kuntoutustoimia. Suomessa kuntoutuksen suunnittelu ja seuranta ovat keskittyneet yliopistollisten sairaaloiden moniammatillisille työryhmille. Kuntoutuksen tavoitteena on elämänhallinta sekä laadukas elämä ja tasavertainen yhteiskuntamme jäsenyys. Laissa (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380) määritetyn kokonaisvaltaisen kuntoutustarpeen arviointiin ja suunnitteluun osallistuu koko moniammatillinen työryhmä, johon kuuluvat muun muassa audiologilääkäri, erikoissairaanhoitaja, kuulontutkija, puheterapeutti, psykologi, sosiaalityöntekijä ja kuntoutusohjaaja. (Ahti 2005: 58; Possu-Olli 2003: 76-77.)

Kuntoutussuunnitelma sekä huoltajien ja kasvatushenkilöstön tarkastelu toimivat lähtökohtana kuulovammaisen lapsen tuen arvioinnissa. Lapsi, hänen vahvuutensa sekä kiinnostuksen kohteensa ovat pohjana suunnittelulle. Olennaista tuen tarpeen arvioinnissa, on tunnistaa ja määritellä lapsen toimintamahdollisuudet eri ympäristöissä ja eri kasvatustilanteissa, sekä minkälaista tukea ja ohjausta lapsi missäkin tilanteessa tarvitsee. Lapsen tarvitsema tuki aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä niin, että lapsi pääsee toimimaan ryhmässä jäsenenä muiden lasten tavoin. Lasta tuetaan sosiaalisten kontaktien luomisessa sekä ylläpitämisessä. (Parkas 2005: 69-82.) Lapsen henkilökohtaiseen kuntoutussuunnitelmaan kirjataan

myös kaikki muut mahdolliset lisäresurssit, kuten avustajan tarve, taksikyydit, tilojen akustoinnit sekä muut muokkaustoimenpiteet, lapsen tarvitsemat terapiat ja muut yhteistyökumppanit (Sume 2005: 310). Tuen tarpeen arviointi sekä päivähoidon henkilökohtainen toiminta- ja kuntoutussuunnitelma sisällytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Parkas 2005: 69-82).

Kehityksen ja oppimisen tuki kuuluu laadukkaaseen varhaiskasvatuksen toimintaan ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Lapsen tuen tarve tulee tunnistaa ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea osaksi varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan. Riittävän oikea-aikainen ja oikein kohdennettu tuki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ja siten ehkäisee lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Lapsen vahvuudet, oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet ovat tuen järjestämisen lähtökohtana. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 52.) Lapsen tuen vastaimiseen edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä, apuvälineitä tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 54.)

Kuulovammainen lapsi pyrkii imemään informaatiota ympäristöstään sekä kuulonsa että näkönsä avulla. Yhdistämällä nämä tiedot hän pyrkii päättämään mistä asiasta puhutaan. Tämä prosessi on hitaampi sekä raskaampi kuin normaalisti kuulevilla lapsilla. (Ahti 2005:67.) Järjestelyistä on huolehdittava, kun suunnitellaan kuulovammaisen lapsen opiskelua tavallisessa ryhmässä. Lapsen opettajat ja muut lapset tarvitsevat tietoa kommunikoinnista, kuunteluolosuhteet on tarkistettava ja luotava hyväksi ja lapsen mahdollisuus käyttää henkilökohtaista avustajaa ja/tai tulkkia on myös varmistettava. (Takala & Lehtomäki 2005: 103.)

Tavalliseen päiväkotiin integroitu lapsi voi saada laissa (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 2008/981 § 8.) määrätyn henkilökohtaisen avustajan, joka auttaa ja tukee lasta koko päiväkotipäivän ajan. Meidän kokemuksemme perusteella avustaja muun muassa huolehtii lapsen apuvälineistä, auttaa lasta kuntouttavissa harjoituksissa, tukee lasta osallistumaan sekä vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa. Tuen tarpeen mukaan lapsella voi olla muitakin tukipalveluita liitettynä varhaiskasvatukseen, esimerkiksi kuntoutusohjaus tai puheterapiaa. Kaikki tukipalvelut pyritään

järjestämään niin, että ne muodostavat kasvatuksellisen ja lääketieteellisen kuntoutuksen yhtenäisen kokonaisuuden. Kuntoutuksen kokonaisuuden onnistuminen edellyttää ammattilaisten hyvää yhteistyötä, riittävää sekä osaavaa henkilöstöä ja tiloja, välineitä sekä materiaaleja, jotka vastaavat lapsen tarpeita. (Parkas 2005: 69-82.)

Päiväkodissa kuulovammainen lapsi voi tarvita tukea sosiaalisissa tilanteissa ja oppimisessa (Takala & Lehtomäki 2005: 103). Henkilökunnan viittomaopetuksesta on huolehdittava, jos lapsi käyttää viittomia. Lisäksi lapsella on oikeus saada tulkkipalveluja päivähoidon satutuokioihin, retkille ja juhliin. (Kuuloliitto n.d.a: 17.) Pelkkikangas (2010) nostaa suppeassa tutkimuksessaan esille sen, että kuulovammaisen lapsen tuen saantia tulisi helpottaa ja apuresurssien käyttöä tulisi huolehtia siellä, mihin ne on suunnattu. Henkilökunnan tulee olla ammattitaitoisia, viittomakielentaitoisia ja kykeneviä ottamaan erilainen lapsi huomioon. (Pelkkikangas 2010: 2.)

Kiertävän erityislastentarhaopettajan mukaan (2018) vanhemmat eivät välttämättä ole tietoisia palvelujen saatavuudesta. Heidän mukaansa vanhemmat saavat tietonsa palveluista kuntoutusohjaajalta, kolmannelta sektorilta tai muilta perheiltä. Palveluja ei ole hyvin saatavilla ympäri Suomea verrattuna Helsinkiin. Esimerkiksi joissakin ei ole välttämättä erityislastentarhanopettajan tai kiertävän erityislastentarhanopettajan palveluja ollenkaan, myös muiden palveluiden sekä tuen saaminen voi olla perheille haastavaa. (Haastattelu 2018.) Pula erityislastentarhaopettajista ja puhe- ja fysioterapeuteista päiväkodissa vaikuttaa erityispäivähoidon kuntouttavan toiminnan, hoidon, kasvatuksen ja opetuksen toteuttamista. (Viittala 2006: 17.)

4 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

4.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksemme tavoitteena oli kerätä vanhempien mielipiteitä ja näkemyksiä kuulovammaisten lasten integraatioiden nykypäivän tilasta Helsingissä. Tutkimukssamme keräsimme vastaukset anonyymien nettikyselyn kautta, jonka linkkiä levitettiin sähköpostitse sekä Facebookin välityksellä työelämän yhteistyökumppanimme KLVL ry:n toimesta. Halusimme korostaa kyselyssämme kolmea osa-aluetta: lasten tukitoimia, osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä. Toimivat ja oikein valitut tukitoimet ovat tärkeä osa onnistunutta integraatiota. Lisäksi osallisuuden sekä yhteisöllisyyden saavuttamisen kautta voimme mielestämme arvioida integraation onnistumista.

Tutkimuksemme tuloksia voidaan käyttää hyödyksi kuulovammaisten lasten integraatioiden kehittämisessä niin Helsingin kaupungin toimesta sekä hyödyntää kolmannen sektorin toimintaa suunniteltaessa. Julkaisemme opinnäytetyömme koulun seminaarissa, jolloin paikalle saapuvat opiskelijat kuulevat kyselymme tulokset sekä voivat halutessaan viedä ideoitamme valmistuttuaan työelämään. Opinnäytetyömme tulee lisäksi Helsingin kaupungin tietoisuuteen, sillä tutkimuksellamme on Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tutkimuslupa. Tutkimusluvan ansiosta valmis opinnäytetyö lähetetään kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle. Lisäksi lähetämme opinnäytetyömme Theseus-linkin Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:lle, josta he voivat halutessaan jakaa sitä esimerkiksi Facebook-sivulleen.

Ennen kyselyn lähettämistä saimme orientoivan haastattelun sähköpostitse varhaiskasvatuksen asiantuntijalta Pasi Brandtilta. Kävimme myös tekemässä orientoivan haastattelun kahdelle kiertävälle erityislastentarhanopettajalle. Haastattelusta saatuja tietoja nykypäivän luvuista sekä toimintatavoista käytimme teoriaosuuteen.

4.2 Kysely

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja tieto, joka perustuu erilaisiin dokumentteihin. Näitä menetelmiä voidaan käyttää joko rinnakkain tai yhdisteltynä eri tavoin riippuen tutkittavasta ongelmasta ja tutkimusresursseista. Haastattelussa ja kyselyssä ideana on, että kun halutaan tietää ihmisen ajattelusta tai syitä ajatteluun tai ihmisen toiminnasta, kysytään asiasta häneltä. Kysely toimii menettelytapana, jossa tiedonantajat täyttävät heille esitetyn kyselylomakkeen. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 71-73).

Käytimme laadullisen tutkimuksemme tiedonkeruumenetelmänä nettikyselyä, jonka työelämän yhteistyökumppanimme Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto (KLVL ry) lähetti Helsingissä asuville jäsenilleen, joilla on päiväkotikäisiä kuulovammaisia lapsia. Liitto lähetti kyselyn jäsenilleen sähköpostilla ja tiedotti kyselystä Facebook-sivullaan. Me myös tiedotimme kyselystä Facebookissa ja neljässä Facebook-ryhmässä, joita ovat Kuulovammaisten lasten vanhemmat, Pääkaupunkiseudun viittomakielisten perhekerho, Sisäkorvaistutekäyttäjien ryhmä ja Sisäkorvaistute - vertaistukiryhmä käyttäjille, harkitseville ja läheisille. Kuulovammaisten Lasten Vanhemmat - ryhmä oli suljettu ryhmä, johon emme päässeet liittymään jäseneksi, otimme ryhmän ylläpitäjään yhteyttä ja kerroimme kyselystämme ja että hän voi halutessaan jakaa kyselymme ryhmään. Kyseinen

ylläpitäjä jakoi kyselymme ryhmään. Kyselyä levitettäessä muilla Facebookin sivuilla, korostimme heti alkuun, että kysely koskee vain helsinkiläisiä kuulovammaisten lasten vanhempia. Näin vältimme muissa kunnissa asuvien vastaamisen.

Olemme perehtyneet teoriaan, jonka pohjalta laadimme kyselylomakkeen. Kyselylomakkeen (Liite 2) toteutimme Microsoft Office Forms-ohjelmalla koulun tunnusten kautta. Olimme huomioineet ohjailemattomuuden kyselyn laatimisessa, kysely on laadittu selkeällä kielellä ja puolueettomasti. Kyselylomake sisälsi kysymyksiä kuulovammaisten lasten integraation toteutuksesta Helsingin päiväkodissa, tukitoimista, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä.

Kyselylomakkeessa oli avoimia kysymyksiä ja kysymyksiin vastaamiseen menee noin 10-20 minuuttia. Käytimme avoimia kysymyksiä, koska emme halunneet rajata vastauksia strukturoidulla kyselyllä ja halusimme tarjota kuulovammaisten lasten vanhemmille mahdollisuuden kertoa omin sanoin kokemuksistaan aiheeseen liittyen.

Kysely oli avoinna kesä- ja heinäkuun, jonka jälkeen suljimme kyselyn sekä aloitimme vastausten analysoinnin. Lähetimme kyselylinkin uudelleen muistutuksena kyselyyn vastaamisesta noin kuukausi ensimmäisen lähetyksen jälkeen. KLV ry jakoi kyselylinkkiä vielä viikko ennen sen sulkeutumista. Päätimme pidentää vastausaikaa kuitenkin vielä viikolla, sillä toivoimme saavamme lisää vastauksia.

Kyselylomakkeen liitteenä oli kyselyn saatekirje (Liite 1) kuulovammaisten lasten vanhemmille. Saatekirjeessä kerroimme tutkimuksestamme ja tavoitteista ja vastauksien käsittelyn luottamuksellisuudesta. Kirjeessä tuli ilmi, että kyselyyn vastataan nimettömästi ja kyselyyn vastaamalla vanhemmat antavat suostumuksensa vastausten käyttöön työsämme. Keräsimme aineistoa ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten. Aineisto hävitetään heti opinnäytetyömme hyväksymisen jälkeen. Kerroimme kirjeessä myös, että opinnäytetyömme on luettavissa Theseus-julkaisuarkistosta viimeistään joulukuussa.

Kyselyn runko on tarkkaan harkittu, jotta se olisi mahdollisimman looginen sekä vanhempien olisi mahdollisimman helppo siihen vastata. Otimme myös huomioon kysymysten asettelussa teemoittelun tulevaa analysointia helpottamaan. Kyselyssä tahdoimme käyttää avoimia kysymyksiä, jolloin vanhemmat saisivat kertoa omin sanoin omat mielipiteensä. Rajasimme kysymykset teemoihimme liittyviksi.

4.3 Analyysi

Tutkimuksemme aineisto kerättiin sähköisesti kyselynä. Analysoimme kyselyn vastaukset sisällönanalyysin avulla, joka on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Laadullinen analyysi perustuu tulkintaan tutkimuksessa käytetystä päättelyn logiikasta, joko induktiivinen analyysi (yksittäisestä yleiseen), tai deduktiivinen analyysi (yleisestä yksittäiseen). (Tuomi & Sarajärvi 2009: 92-95.)

Sisällönanalyysi sopii hyvin strukturoimattomankin aineiston analyysiin, jossa halutaan analysoida dokumentteja systemaattisesti sekä objektiivisesti. Dokumentteina voidaan käyttää kirjoja, artikkeleita, päiväkirjoja, kirjeitä, haastatteluja, keskusteluja, dialogeja, raportteja tai mitä tahansa muuta kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia. Sisällönanalyysillä yritetään saada tutkittava ilmiö tiivistetysti sekä yleismuodossa. Sillä etsitään merkityksiä tekstistä sekä kerätty aineisto järjestetään johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysi tarkoittaa pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103-106.)

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda mielekäs, selkeä ja yhtenäinen informaatio. Aineisto pyritään saamaan tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että aineiston sisältämä informaatio katoaa. Jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä, luodaan analyysillä selkeyttä aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 107-108.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi koostuu kolmesta prosessista, joita ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston redusoinnissa eli pelkistämässä karsitaan aineistosta kaikki tutkimukselle epäolennainen pois, eli informaatiota tiivistetään tai pilkotaan osiin. Pelkistämässä voidaan esimerkiksi erivärisillä kynillä alleviivata aukikirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksiä kuvaavia ilmaisuja. Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia, jotka ryhmitellään luokiksi. Luokka nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa yleiset tekijät sisällytetään yleimpiin luokkiin, tämä aiheuttaa aineiston tiivistymisen. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää tutkittavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai vaikka käsitystä. Aineiston ryhmittely luo pohjan tutkimuksen perusrakenteelle ja alustaa kuvauksia tutkitavasta ilmiöstä. Viimeisenä prosessina on aineiston abstrahointi. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto sekä muodoste-

taan teoreettisia käsitteitä valikoidun tiedon perusteella. Tällä prosessilla edistetään teoreettisia käsitteitä sekä johtopäätöksiä, ryhmittelyn katsotaan olevan osa tätä prosessia. Luokitusten yhdistelemistä jatketaan niin kauan kun se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108-111.)

Analyysissa teemoittelu vastaa luokittelua, mutta teemoittelussa painotetaan mitä kustakin teemasta on sanottu. Laadullisen tutkimuksen perinteestä riippuen lukumäärillä voi olla tai ei ole merkitystä. Teemoittelussa kyse on aineiston pilkkomisesta ja erilaisten aihepiirien mukaan ryhmittelystä. Tämä mahdollistaa tiettyjen teemojen vertailun esiintymisen aineistossa. Alustavassa ryhmittelyssä aineisto voidaan ryhmitellä esimerkiksi tiedonantajien sukupuolen tai iän mukaan. Tämän jälkeen aineistosta aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Teemoittelussa aineistosta etsitään jotain tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Teemahaastattelu helpottaa aineiston pilkkomista, sillä haastattelun teemat muodostavat jo valmiiksi jäsenyyksen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93.) Luokittelimme kyselyn vastaukset teemoihin, joita ovat päivähoidon toteutukseen ja tukitoimiin, lasten osallisuuteen, yhteisöllisyyteen sekä vanhempien omiin muutostoiveisiin ja vapaaseen kommentointiin.

5 Tutkimus

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa ei tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää sitä ja luoda tulkinta jollekin ilmiölle teoreettisesti. Laadullisessa tutkimuksessa perusjoukko tutkimuksessa voi olla pieni tai suuri, mutta tiedonantajia valitaan harkitusti. Tiedonantajiksi valitaan ne, joilla on tietoa tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tutkimusraportissa tulee kertoa, miten tiedonantajia on valittu harkitusti ja miten valinta täyttää tarkoitukseen sopivuuden kriteerin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 85-86.)

Työssä esitimme kysymyksiä nettikyselylomakkeen avulla vanhemmille, joilla on kuulo-
vammaisia lapsia päiväkodissa Helsingissä. Hyödynsimme laadullista tutkimusta tarjoamalla vanhemmille mahdollisuuden kertoa omin sanoin omia näkemyksiään aiheeseen liittyen.

5.2 Eettisyys

Noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä koko tutkimuksen ajan. Tutkimuslupahakemusta varten suunnittelimme ja kirjoitimme saatekirjeen (Liite 1), jota lähetimme kyselylinkimme mukana. Saatekirjeestä kävi vastaajille ilmi kyselyn tarkoitus, sen anonyymiys sekä vastausten käsittelyperiaatteet. Saimme tutkimuksellemme Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tutkimusluvan.

Huomioimme kyselyyn vastaajia antamalla heille tietoa opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista sekä aineistojen käyttötarkoituksesta kyselyn ohessa lähetetyllä saatekirjeellä (Liite 1). Sekä saatekirjeestä että kyselylomakkeesta löytyi yhteystietomme, josta vanhemmat saattoivat saada lisätietoa tai vastauksia heränneisiin kysymyksiin. Käytimme saatekirjeessä selkeää kieltä, joka on ymmärrettävää kohderyhmälle ja tarvittaessa voimme viittoa kysymykset videolla viittomakielisille vanhemmille. Näin huomioimme jokaisen. Lisäksi kunnioitimme vastaajien itsemääräämisoikeutta antamalla heille mahdollisuuden päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Kuulan (2011) mukaan ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla ihmiselle mahdollisuus päättää, että haluavatko he osallistua tutkimukseen. Ennen päättämistä ihmisten tulee saada tietää riittävästi tutkimuksesta, sillä vapaaehtoista päätöstä osallistua tutkimukseen ei voi tehdä. Tutkittaville kerrotaan tutkimuksesta ja sen toteuttajista ja mihin tutkittavilta kerättäviä tietoja on tarkoitus käyttää. Tutkittaville kerrotaan myös, mitä osallistuminen tutkimukseen tarkoittaa käytännössä. Tutkittavien tiedottamisella on merkitys tietosuojalainsäädännön noudattamisen ja hyvien tieteellisen käytäntöjen kannalta. (Kuula 2011: 61-62.)

Tutkittavilla on oltava mahdollisuus valita, että osallistuuko tutkimukseen vai kieltäytykö osallistumasta. Päätös vapaaehtoisesta osallistumisesta on voimassa koko tutkimuksen ajan. Tutkittava voi keskeyttää tutkimukseen osallistumisen koska tahansa. Lisäksi tutkijalla on oikeus tilanteen vaatiessa keskeyttää tutkittavan osallistuminen tutkimukseen, jos siitä koituu tutkittavalle kohtuutonta haittaa. Tämä oikeus muuttuu tutkimuseettiseksi velvollisuudeksi. (Kuula 2011: 84.). Saatekirjeessä (Liite 1) sekä kyselykaavakkeessa (Liite 2) oli yhteystietomme, näin vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ennen tutkimukseen osallistumista. Tutkimukseemme vastaaminen ei vahingoita vastaajia fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti tai taloudellisesti. Huomioimme tutkimuksessamme ohjaillemattomuuden, kyselyyn vastattiin vapaisiin kenttiin, eivätkä kysymykset olleet johdattelevia. Kyselyn vastaukset eivät tallentuneet järjestelmään, mikäli vanhempi päätti

keskeyttää kysymyksiin vastaamisen ja jättää osallistumasta koko kyselyyn. Näin vanhemmilla oli mahdollisuus tehdä päätös kesken kyselyn. Vastausten lähettäminen tarkoittaa, että meillä on oikeus käyttää nimettömiä vastauksia kyselymme analyysiin.

Tutkimuksessa yksityisyyden kunnioittamisella tarkoitetaan, että ihmisillä on oikeus päättää, että mitä tietojaan he antavat tutkimuskäyttöön. Lisäksi sillä tarkoitetaan, että tutkimustekstit kirjoitetaan niin, että yksittäiset tutkittavat eivät ole tunnistettavissa niissä. Tietosuojalla kunnioitetaan ja suojellaan ihmisten yksityisyyttä oikeudellisia säännöksiä noudattavin periaattein ja toimintakäytännöin. Jokaisen tutkijan velvollisuutena on tietosuojalainsäädännön noudattaminen. Lain huolellisuusvelvoite on, että tutkittavien henkilöllisyystietoja tulee käsitellä laillisesti ja huolellisesti noudattaen hyvää tietojenkäsittelytapaa, niin, että tutkittavien yksityisyyden suojaa ei loukata. Suojaamisvelvoite edellyttää, että henkilötiedot suojataan asiattomilta pääsyn käsiksi niihin. (Kuula 2011: 64: 87.) Kyselyyn vastattiin anonyymisti. Kerroimme saatekirjeessä, että kyselyyn vastaamalla vanhemmat antavat suostumuksensa vastausten käyttöön opinnäytetyösämme. Aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja vastaajien henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa meidän kirjoittamista teksteistä. Vastauksia on säilytetty sekä käsitelty olosuhteissa, joissa ulkopuolisten on mahdotonta päästä niitä lukemaan.

Kuulan (2011) mukaan luottamuksellisuus tutkimuksessa tarkoittaa, että miten tutkittavien koskevia tietoja käytetään tutkimusaineistossa. Jo tehtäessä sopimusta tutkimukseen osallistumisesta, tutkittaville annetaan lupaukset aineiston käyttötavoista, käyttäjistä, käyttöajasta, muokkaustavoista ja säilyttämisestä. Luottamus tutkimusaineiston yhteydessä tarkoittaa, että tutkittava luottaa siihen, että aineistoa käytetään, käsitellään ja säilytetään, kuin on sovittu. (Kuula 2011: 64.) Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja luottamuksellista. Kyselyyn vastaamalla vanhemmat antoivat meille lupansa käyttää vastauksiaan tutkimuksemme. Vastaajalla oli oikeus keskeyttää kyselyn vastaamisen ja peruuttaa jo aikaisemmin antamansa tutkimussuostumus. Aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja vastaajien henkilöllisyys ei ole tullut missään vaiheessa ilmi. Aineisto kerättiin ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tietokoneelta tutkimuksen valmistuttua. Tiedotimme saatekirjeessä (Liite 1), että opinnäytetyömme valmistuu arviolta lokakuussa 2018, jonka jälkeen se on luettavissa Theseus-julkaisuarkistosta. Näin vanhemmat voivat lukea tutkimuksemme ja todeta, että olemme noudattaneet hyvän tieteellisen käytännön ohjeita.

Lisäksi noudatimme tutkimuksessamme vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta. Kyselyyn vastaajien yksityisyys ja oikeus turvattiin ja suojattiin. Henkilötietolaissa vaitiolo-velvollisuus koskee kaikkia henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja kerääviä henkilöitä, virallisia tutkijoita ja yksityisesti tutkimusta tekeviä ja opiskelijoita. Ihmisiltä suoraan kerättyjen aineistojen (kyselyt, haastattelut, kirjoitukset ja niin edelleen) osalta vaitiolo-velvollisuus tarkoittaa sitä, että tutkittavista ei saa kertoa ulkopuolisille. Vaitiolo-velvollisuus jatkuu myös tutkimuksen jälkeen. (Kuula 2011: 91-92.)

5.3 Tutkimuksen haasteet

Heti työemme aluksi törmäsimme ensimmäiseen haasteeseen siitä, kuinka vähän kuulovammaisten lasten integraatiosta on tehty tutkimuksia tai tietokirjallisuutta. Kuulovammaisten lasten osallisuudesta sekä yhteisöllisyydestä sitäkin vähemmän. Meidän tutkimuksellemme ei siis löydy montaakaan vertailukohtaa.

Kyselyn virtuaalinen toteutus estää meiltä mahdollisuuden tavata haastateltavia henkilökohtaisesti, jolloin voisimme keskustella heidän kanssaan teemoista syvemmin. Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa meillä olisi myös mahdollisuus oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymyksiä sekä esittää kysymykset vastaajan äidinkielellä, suomeksi tai viittomakielellä. Lisäksi kasvokkain haastattelu olisi varmistanut vastaajien aitouden. Kyselymme levittäminen KLV ry:n kautta kuitenkin rajaa pois mahdollisuutta, että vastaajat eivät olisi kohderyhmäämme.

Lisäksi haasteenamme on tavoittaa kaikki Helsingissä asuvat perheet, joissa on kuulovammainen lapsi varhaiskasvatuksen piirissä. Tiedämme että kuulovammaisia lapsia Helsingin varhaiskasvatuksessa on 22, mutta emme tiedä, kuinka monta sisarusparia joukosta löytyy. Lisäksi arvailun varaan jää, ovatko kaikki perheet KLV ry:n jäseniä, joka kyselyämme levittää.

Isona haasteena vastaajien löytämiseen on myös sen ajankohta. Kysely on auki kesä-heinäkuun, jolloin suurin osa perheistä luultavasti pitää kesälomansa. Vaikuttaako tämä vastaaja määrään positiivisesti vai negatiivisesti jää nähtäväksi.

Lisäksi tutkimuksemme haasteena on myös avoimet kysymykset. Jaksavatko vanhemmat käyttää aikaansa ja vastata kirjoittamalla avoimiin kysymyksiin, kun kysely ei ole strukturoitu tai suljettu kysely.

6 Opinnäytetyön tulokset

Kyselyyn vastasi 6 helsinkiläistä kuulovammaisten lasten perhettä. Kyselyyn vastanneiden vanhempien kuulovammaiset lapset olivat iältään 1,5-6 vuotiaita. Lapsilla oli käytössänsä kuulon apuvälineinä niin kuulokojeita, kuin sisäkorvaistutteitakin. Kommunikaatiotapa vaihteli puheen, tukiviittomien sekä viittomakielen välillä ja niiden yhdistelmillä.

6.1 Tulokset

6.1.1 Päivähoidon toteutus ja tukitoimet

Suurin osa lapsista käy päivähoitoa integroidusti lähipäiväkodissaan, mutta myös ryhmäperhepäivähoitomuotoa oli perheillä valittuna. Toisissa päiväkodeissa oli paljon tukitoimia käytössä, mutta joissain ei tukitoimia ollut käytössä ollenkaan.

Osalla lapsista oli käytössään avustajapalvelu. Avustaja ryhmässä ei kuitenkaan takaa avustajan mahdollisuutta keskittyä pelkästään kuulovammaiseen lapseen. Ryhmäkohdainen erityisavustaja avustaa myös muita ryhmän lapsia, mikä omalta osaltaan saattaa olla häiriönä kuulovammaisen lapsen tukemisessa. Suurin osa vastaajista kertoi ryhmällä olevan kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut käytössään. Tarkemmin vanhemmat eivät kuitenkaan kertoneet, mitä nämä palvelut konkreettisesti ovat.

Vastauksista kävi ilmi myöskin se, kuinka vanhemmista saattoi tuntua siltä, että tukitoimet toteutuivat lähinnä vain paperilla. Eräs vanhempi kertoi esimerkiksi, kuinka lapsi oli aluksi saanut hyviä tukitoimia. Lapsi aloitti kahden paikalla, mutta tukitoimia ja sopimuksia oli vaihtanut purettu tai muokattu. Vanhemmille oli annettu epäselviä selityksiä mistä tämä johtui, kunnes resurssit oli annettu viimeiseksi syyksi. Vanhemmat olivat kuitenkin myös tietoisia henkilökunnan mahdollisista paineista toteuttaa edes normaaleja arkirutiineja, usein vaihtuvista sijaisista sekä ylisuurista ryhmistä. Tämä saattaakin olla esteenä sille, etteivät vanhemmat viitsineet olla jatkuvasti vaatimassa henkilökunnalta lisätyötä. Mikäli päiväkodin tukitoimet eivät toteudu arjessa toivotulla tavalla, työllistää se vanhempia entisestään, esimerkiksi laulujen sanojen tulostamisena ja opettamisena kotona.

Henkilökunnan ohjaamisessakin huomattiin suurta vaihtelua. Joissain päiväkodeissa henkilökunta on päässyt kuulokeskuksen järjestämiin koulutuksiin. Eräs vastaajista oli

kuitenkin itse joutunut hakemaan kaupungilta tukea viittomakielen opetusta varten, sillä päiväkotia ei sitä tarjonnut. Päiväkodissa saatettiin myös toteuttaa esimerkiksi puheterapiaa tai viittomakielen opetusta lapselle, jotka ovat esimerkiksi Kelan tai Kuurojen Palvelusäätiön kautta saatuja. Tällöin tuen saaminen ei ole kiinni itse päiväkodista, päiväkotitoimii vain toteutuspaikkana ja kustantajana toimii muut tahot.

Yleisimpinä tukitoimina vanhemmat kertoivat käytössä olevan FM-laiteen sekä tukiviittomien. Myös kuvien käyttöä kuullun selkeyttämisenä käytettiin joissakin ryhmissä. Myös henkilökunnan taito ottaa kuulovammaisen lapsi huomioon nousi esille. Muun muassa katsekontaktista huolehtiminen ja aiemmin mainitut tukiviittomat sekä FM-laiteen että kuvien käyttö vaativat henkilökunnan osaamisen. Eräs vastaajista kertoi, että FM-laite tulee mahdollisesti käyttöön vasta, kun lapsi menee esiopetukseen.

Selvitimme vanhempien mielipiteitä, että onko päiväkodin henkilökunta saanut heidän mielestä riittävästi opastusta tukitoimena olevien apuvälineiden käytöstä. Vastauksista kävi ilmi, että opastuksesta huolehtiminen on jäänyt aika lailla vanhempien tehtäväksi. Ryhmän ja henkilökunnan vaihtuvuuden takia tieto ei ole tavoittanut kaikkia työntekijöitä. Esimerkiksi erään perheen mukaan sijainen ei ollut tietoinen ryhmänsä lapsen kuulolaitteiden käytöstä. Lapselle ei esimerkiksi päivälevon jälkeen laitettu kuulokojeita takaisin korviin ja ilman kojeita lapsi ei kuullut koko iltapäivän aikana mitään.

Kysyimme vanhemmilta, että onko päiväkodin henkilökunta saanut viittomakielen tai tukiviittomien opetusta. Vastauksista kävi ilmi, että suurimmassa osassa päiväkoteja henkilökunta ei ole saanut viittomakielen tai tukiviittomien opetusta. Joskus osa ryhmän aikuisista on osannut tukiviittomia, mutta henkilökunnan vaihtuvuus on ollut ryhmissä suurta, joten tukiviittomataitoiset ovat saattaneet nopeastikin vaihtua uusiin aikuisiin. Eräs vanhempi mainitsi, että lapsella on oma avustaja ryhmässä, joka osaa tukiviittomia.

Tiedottaminen tukitoimista vaihteli ääripäästä toiseen. Suurin osa vanhemmista kertoi saaneensa riittävästi tietoa tukitoimista ja apuvälineistä kuulokeskuksen kuntoutusohjajalta. Muutama vanhempi kuitenkin kertoivat kokeneensa, etteivät ole saaneet riittävästi tietoa mahdollisista tukitoimista tai apuvälineistä milteen taholta. Tietoa onkin tällöin haettu toisilta kuulovammaisten lasten vanhemmilta erilaisista vanhempien tukiverkostoista tai tietoa on jouduttu etsimään itse. Toisilta vanhemmilta on saatu tietoa muun muassa

viittomakielen opetuksesta sekä FM-laitteesta. Myös Kuurojen Palvelusäätiö nostettiin esille tiedon saamisen väylänä huonokuuloisuuteen ja kuulemisen apuvälineisiin liittyen.

Kysyimme vanhemmilta, keitä eri alojen ammattilaisia oli edustettuna kokouksissa, joissa tehtiin kuulovammaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yleisimpänä läsnäolijana kokouksissa olivat lastentarhanopettaja sekä kiertävä erityislastentarhanopettaja. Vaihtelevasti läsnä varhaiskasvatussuunnitelmaa tekemässä olivat myös kuntoutusohjaaja, puheterapeutti, oma hoitaja, avustaja sekä päiväkodin johtaja.

6.1.2 Kuulovammaisten lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Selvitimme vanhempien mielipiteitä lastensa osallisuuden toteutumista päiväkodissa. Vanhempien mukaan lasten päiväkodeissa lasten osallisuutta on huomioitu muun muassa järjestelyillä. Eräs vanhempi piti lapsen osallisuuden toteutumisen päiväkodissa hyvänä ja mainitsi, että suurin hyöty on pysyvät lapsista kiinnostuneet hoitajat ja pienryhmä. Toinen perhe mainitsi lapsen osallisuuden toteutuvan olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja kun työntekijät kuuntelevat kuulovammaista lasta ja ottavat hänen mielipiteensä huomioon siinä missä muidenkin lasten mielipiteet. Yksi perheistä kertoi päiväkodin tarjonneensa tilan ulkopuolisen viittomakielen opetusta varten lapselle. Kuten vanhempienkin vastauksista kävi ilmi, myös lapsen persoonalla on vaikutusta osallisuuden toteutumisessa. Ujot ja arat lapset vaikuttivat kuitenkin päässeen osallisiksi päiväkodissaan henkilökunnan osaamisen myötä. Eräs vanhempi tuumi, että jos lapsi saisi olla ryhmässä, jossa käytettäisiin viittomakieltä yhtenä kommunikaatiomuotona, tämä mahdollistaisi hänelle kuitenkin aivan erilaista osallisuutta.

6.1.3 Kuulovammaisten lasten yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa

Kysyimme kyselyssä vanhemmilta, että kokevatko he lapsensa päässeen osaksi päiväkotiryhmän yhteisöä. Erään vanhemman mielestä on hankalaa vastata tähän kysymykseen lapsen puolesta, mutta on huomannut, että lapsen kuulovamman vuoksi lapsi ei pääse osaksi päiväkotiryhmän yhteisöä samalla tavalla kuin normaalisti kuulevat lapset. Vaikka lapsi on kielellisesti lahjakas ja sosiaalinen, mutta kuulovamman vuoksi hän ei pääse leikkiin kunnolla mukaan normaalikokoisessa päiväkotiryhmässä. Lapsi ei kuulemisen puolesta pysy leikin sanallisessa kuljettamisessa kunnolla mukana, joka on johtanut kuulovammaisen lapsen kiusaamiseen. Vanhempi on sitä mieltä, että jos lapsi olisi

ryhmässä, jossa on useampia kuulovammaisia lapsia, hänellä voisi olla aivan toisenlainen kokemus ryhmään kuulumisesta ja tasavertaisesta toimimisesta ryhmässä. Tällaisia kokemuksia lapsi on saanut kolmannen sektorin liittojen ja järjestöjen leireiltä.

Yhteisöllisyyden näkökulmasta pienen päiväkotiryhmän katsotaan ihanteelliseksi kuulovammaiselle lapselle. Lisäksi ihanteelliseksi katsotaan se, että kasvattajilla olisi aikaa tukea koko ryhmää leikissä, jotta esimerkiksi kuulovammainen lapsi saisi kasvattajalta tukea vuorovaikutukseen leikin aikana. Lapsi ei välttämättä pysy leikissä mukana kuulovamman vuoksi. Kokonaisuudessaan suurin osa vanhemmista kuitenkin kokivat lapsensa päässeen osaksi päiväkotiryhmänsä yhteisöä.

6.1.4 Vanhempien muutostoiveita sekä kommentteja

Tietoa erilaisista tuen muodoista sekä apuvälineistä tulisi saada enemmän myös kuulo-keskuksesta. Tällä hetkellä tiedon löytäminen on vanhempien omalla vastuulla erilaisista vanhempien vertaisryhmistä tai Kuurojen Palvelusäätiöstä, mikäli kyseisen säätiön olemassaolosta saavat tiedon. Myös henkilökunnan ohjeistaminen ja opastaminen apuvälineiden sekä lapsen kanssa toimimisesta jää pitkälti vanhempien vastuulle. Tätä asiaa helpottaisikin vanhempien toive pysyvistä henkilökunnasta. Myös pysyvä lapsiryhmä tukisi kuulovammaista lasta kaverisuhteiden luomisessa.

Päiväkotiin vanhemmat toivoisivat pienempiä ryhmiä, joissa olisi viittomakieltä tai tuki-viittomia osaavaa henkilökuntaa. Vanhemmat toivoisivat myös, että henkilökunnalla olisi oikeasti aikaa kuulovammaiselle lapselle ja heidän vanhemmilleen.

Eräs vanhempi mainitsi, että kuulovammaisen lapsen kuulolaitteet voivat mennä rikki koska tahansa, jolloin lapsi on täysin kuuro ja lapsi ei edes mielellään pidä kuulolaitteita muutenkaan hälyisissä ympäristöissä, tällöin kuulovammainen lapsi saattaa jäädä täysin vaille kommunikaatiotapaa päiväkodin henkilökunnan sekä ryhmän lasten kanssa. Myös kuulolaitteita käytävällä mutta puhekieltä osaavalla lapsella viittomakieli olisi käytännössä se ainut tukitoimi, joka toimii luotettavasti eri tilanteissa ja tekniikasta riippumatta.

Vastauksista ilmeni myös toiveita lapsiryhmästä, jossa olisi useampi kuulovammainen lapsi. Vanhemmat olisivat valmiita jopa kuljettamaan lasta hieman kauemmaksi. Eräs vanhempi kuitenkin piti arvokkaana sitä, että lapsi saisi lähipäiväkodissaan olla ja tutus-

tua siellä oman lähipiirinsä lapsiin. Vanhempi kuitenkin näkee, että, että tällainen integraatio voisi teoriassa toimia lähinnä silloin, jos muun muassa ryhmät ei ole suuria, kasvattajien vaihtuvuus ja sairastelu ei ole suurta, tilojen puolesta kuunteluolosuhteet hyviä, kasvattajilla vankka ammattitaito ja resursseja tehdä työnsä kunnolla. Viittomakielen saaminen yhdeksi tukitoimeksi taas ei ole yksinomaan päiväkodista kiinni, vaan siihen tarvittaisiin suuri asennemuutos myös kuntouttavalta taholta.

6.2 Johtopäätökset

Varhaiskasvatuslain (1973/36) mukaisesti suurin osa kuulovammaisista lapsista ovat integroituna lähipäiväkoteihin, joissa heille on suunniteltu yksilöllisesti tarvitsemansa tuki. Vanhemmat kuitenkin kokevat, etteivät ole saaneet riittävästi tietoa mahdollisista tukitoimista tai apuvälineistä ja tiedon etsiminen onkin jäänyt vanhempien vastuulle. Myös henkilökunnan ohjeistaminen ja opastaminen apuvälineiden ja kuulovammaisen lapsen kanssa toimimisesta on jäänyt vanhempien vastuulle. Jatkuvasti vaihtuva henkilökunta sekä sijaiset voivat tehdä vanhemmille epävarman olon aikuisten riittävästä tiedottamisesta tai osaamisesta. Vanhemmat saattavatkin kokea tällä olevan työllistävä vaikutus, sillä usein tiedon antaminen onkin heidän vastuullaan. Tämä vaikuttaa kuulovammaiseen lapseen kokonaisvaltaisesti kasvun ja kehityksen kannalta.

Vanhemmat saattavat olla epävarmoja myöskin päiväkodissa käytössä olevista tukitoimista. Esimerkiksi kun kuulovammaisen lapsi otetaan kahden paikalle, suoritetaan monimutkaisia laskutoimituksia kokopäiväisten sekä osa-aikaisten lasten läsnäolosta, voi lopputulema tuntua vanhemmista ja henkilökunnasta siltä, ettei kuulovammaisen lapsi kahden paikalla loppupeleissä olisikaan.

Vanhemmat toivoisivat päiväkotiin pienempiä ryhmiä, joissa olisi pysyvää viittomakieltä tai tukiviittomia osaavaa henkilökuntaa. Lisäksi vanhemmilla esiintyi toive useamman kuulovammaisen lapsen ryhmästä, mikä onkin täysin ristiriidassa saamaamme haastatteluun (Haastattelu 2018), jossa meille kerrottiin, että vastaavanlaiseen ryhmään ei tullut hakemuksia.

Kaikki vanhemmat olivat yhtä mieltä siitä, että heidän näkökulmastaan lasten päiväkodeissa toteutuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) sekä Varhaiskasvatussuun-

nitelman perusteiden (2016) mukainen osallisuus. Myös toteutuvaa yhteisöllisyyttä vanhemmat pitivät Koivulan (2013) kuvailemana, vaikka saattoivatkin kokea sen vaikeaksi arvioida.

6.3 Kehitysideat

Mahdollisista apuvälineistä sekä kuulemista tukevista kommunikaatiomuodoista kerrottaisiin vanhemmille jo kuulokeskuksessa, eikä se jäisi kolmannen sektorin tai oman vertaistukipiirin vastuulle. Kolmas sektori voisi myös tietoisesti ottaa aihetta enemmän esille. Tietoa mahdollisista apuvälineistä ja tukitoimista sekä niiden saatavuudesta voisi olla helposti luettavissa kaikilla kolmannen sektorin verkkosivuilla.

Sisäkorvaistutekäyttäjien määrä kasvaa vuosi vuodelta. Lapsi ei pysty kommunikoimaan puhutun kielen avulla, mikäli laite menee rikki tai häviää. Viimeistään tällaisissa tilanteissa olisi tärkeää, että päiväkodin henkilökunta osaisi puhetta tukevaa tai korvaavaa kommunikaatiomuotoa.

Kuulovammaisista lapsista tulisi tehdä info-paketti, lain sallimissa puitteissa. Kansiossa voisi olla esimerkiksi kuulokojeiden käyttöohjeet sekä muutamia tukiviittomia, jotta päivästä saataisiin mielekkäämpi.

Jokaisen kuulovammaisen lapsen kanssa työskentelevän tulisi päästä viittomakielen tai tukiviittomien kurssille. Lapsen päiväkotiuuran aikana tulee eteen tilanteita, jolloin kuulolaitteista ei ole hyötyä melun tai pattereiden loppumisen myötä. Näissäkin tilanteissa lapsen pitäisi pystyä tuntemaan olonsa turvalliseksi sekä kuulluksi.

Kuulovammaisten lasten ryhmälle olisi selkeästi toivetta. Pienet ryhmät Itä- sekä Länsi-Helsinkiin, joissa olisi viittomakielentaitoiset pätevät ammattilaiset. Näin vanhempien ei tarvitsisi tulla lastaan aamuisin toiselle puolelle Helsinkiä, mutta olisi mahdollisuus vertaistuelliseen lapsiryhmään. On kuitenkin otettava huomioon, että kuulovammaisten lasten määrä vaihtelee ikävuosittain. Tänä vuonna lapsia voi olla 22, ensi vuonna 10 ja sitä seuraavana vuonna 30. Ensimmäisen hiljaisemman vuoden jälkeen ei tule laittaa pillejä pussiin.

7 Pohdinta

Halusimme työssämme kartoittaa kuulovammaisten lasten vanhempien mielipiteitä sekä näkemyksiä heidän lastensa integraation toteutumisesta päiväkodissa Helsingissä. Opinnäytetyön toteutusta varten käytimme tutkimusmenetelmänä nettikyselyä, jonka vastauslinkkiä työelämän yhteistyökumppanimme KLV ry jakoi jäsenilleen sekä sähköpostitse että Facebookin välityksellä. Hyödynsimme laadullista tutkimusta tarjoamalla vanhemmille mahdollisuuden kertoa omin sanoin omia kokemuksiaan aiheeseen liittyen. Käytimme analyysimenetelmänä sisällönanalyysia ja teemoittelua. Luokittelimme kyselyn vastaukset teemoihin, joita ovat päivähoiton toteutukseen ja tukitoimiin, lasten osallisuuteen, yhteisöllisyyteen sekä vanhempien omiin muutostoiveisiin ja vapaaseen kommentointiin.

Kyselyyn vastasi 6 helsinkiläistä kuulovammaisten lasten perhettä. Vaikka vastaajien määrä olikin pieni, olivat vastaukset kuitenkin laajoja sekä niistä näki, että asioita oli pohdittu. Aineiston perusteella todettiin, että kuulovammaiset lapset käyvät lähipäiväkodeissaan, joissa heille on suunniteltu yksilöllisesti tarvitsemansa tuki. Kyselyn haasteissa pohdimme, kuinka olisimme voineet kasvokkain haastatteleamalla käyttää vastaajan omaa äidinkieltä sekä olisimme kyenneet avaamaan haastavampia kysymyksiä, mutta tämä olisi kuitenkin saattanut rajoittaa vastaajia entisestään aikataulun tiukkuuden sekä kesälomien myötä. Sähköisesti vastaaminen antoi todellisen anonyymiyden tunteen, sekä se antoi aikaa ajatella ja jäsentää vastauksia.

Vanhemmilla esiintyi kuitenkin toivetta kuulovammaisten lasten ryhmistä sekä henkilöstön osaamisen kehittamisestä. Perheet kokevat, että heillä on itsellään iso vastuu infon etsimisestä sekä jakamisesta päiväkotihenkilökunnalle.

Itse jäimme pohtimaan mistä saadaan riittävän osaavaa henkilökuntaa tai kuinka kytetään suomaan mahdollisuus tarvittaviin koulutuksiin ajassa, jolloin koko pääkaupunkiseudulla vallitsee henkilöstöpulakriisi. Lisäksi uuden henkilöstölain myötä lastentarhanopettajien koulutustaustaa nostetaan muiden taitojen, kuten viittomakielentaidon edelle.

Isoimpana apuna vanhemmille olisikin, että kaikkien kuuloalaa koskevien kolmannen sektorin liittojen ja järjestöjen verkkosivuille tulisikin kattava tietopaketti varhaiskasvatusta aloittavan lapsen perheelle.

Kokemattomalle lukijalle lakiteksti voi olla hyvinkin haastavaa ymmärtää. Uudessa varhaiskasvatuslaissa (1973/36) puuttuu kokonaan kohta, jossa käsiteltäisiin avustajia. Myös meille jäi epäselväksi, noudatetaanko myös varhaiskasvatuksessa tässä kohtaa lakia vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/380), jossa avustajapalveluoikeus on kirjattuna.

Haastatteluja analysoidessamme pohdimme olisiko vastausten määrään vaikuttanut pidempi vastausaika tai toinen ajankohta. Jos opinnäytetyömme puitteissa olisi ollut pidempi aika, olisimme voineet mainostaa kyselyä laajemmin muun muassa Helsingin varhaiskasvatuksen kiertävien erityislastentarhanopettajien kautta. Lisäksi pohdimme, olisimmeko monipuolisemmalla kyselyllä saaneet laadukkaamman tutkimusraportin, toisaalta pidempi kysely olisi saattanut karsia vastaajia.

Tulevaisuudessa vastaavanlaista tutkimusta voisi mahdollisesti hyödyntää Suomen laajuisena tutkimuksena, jolloin olisi tavoitteena yhtenäistää kuulovammaisten lasten varhaiskasvatusta koko Suomessa. Tällöin saisimme suuremman joukon ihmisiä tietoisemmaksi kuulovammaisten lasten integraation tilanteesta.

Jokaisella lapsella tulisi olla tasa-arvoinen mahdollisuus kasvaa ja kehittyä.

Lähteet

Ahti, Helena 2005. Kuuleminen vuorovaikutus ja oppimisprosessina. Teoksessa Määttä, Paula, Lehto, Eeva, Hasan, Marja & Parkas, Ritva (toim.): Opas kuulovammaisen lapsen opettajille ja kasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus. 53-68.

Asetus lasten päivähoidosta 1973/239. Annettu Helsingissä 16.3.1973. Asetusta säädetty 1992, 1995.

Brandt, Pasi 2018. Varhaiskasvatuksen asiantuntija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Hallinto- ja tukipalvelut, Kehittämispalvelut, Pedagogiset asiantuntijapalvelut. Sähköposti haastattelu 23.5.2018.

Haastattelu 2018. Kiertävät erityislastentarhanopettajat. Orientoiva haastattelu. 28.5.2018.

Hallamaa, Teemu 2016. YLE uutiset. Suomi ratifioi YK:n vammaissopimuksen. 12.5.2016. Saatavilla sähköisesti: <<https://yle.fi/uutiset/3-8875927>>. Luettu 14.8.2018.

Heinämäki, Liisa 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Oppaita 58. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Saatavilla sähköisesti. <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuiittain_DIGI_100dpi.pdf>. Luettu 15.8.2018

Iivonen, Esa 2011. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa (toim.) Näyn ja kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Otava. 39-59.

Koivula, Merja 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, Päivi, Marttila, Marjaana & Varsa, Marjo (toim.): Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 19-46.

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Osuuskunta Vastapaino: Tampere.

Kuulo ja kuulovammat n.d.b Kuuloliitto ry. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/kuulo-ja-kuulovammat/>>. Luettu 9.2.2018.

Kuuloavain 2015a. FM-laite. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/apuvalineet/fm-laite/>>. Luettu 17.2.2018.

Kuuloavain 2015b. Kuulokoje. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/kuulokoje/>>. Luettu 17.2.2018.

Kuuloavain 2015c. Sisäkorvaistute. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/sisakorvaistute/>>. Luettu 17.2.2018.

Kuuloliitto n.d.a Kuulovammainen lapsi päivähoitossa. Opas päivähoiton henkilöstöille. Kuuloliitto ry. Saatavilla sähköisesti. <https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/paivakodissa_2011_web.pdf>. Luettu 19.2.2018.

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry n.d. KLV ry. Saatavilla sähköisesti. <<http://www.klvi.org/tietoa-klvsta/>>. Luettu 31.07.2018.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380. Annettu Helsingissä 3.4.1987. Lakia säädetty 2008.

Lapsen oikeuksien sopimus 1989. Annettu Helsingissä 20.11.1989. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>>. Luettu 19.02.2018.

Lapsen osallisuus 2016. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla sähköisesti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>>. Luettu 9.2.2018.

Mäkelä, Jukka 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa (toim.): Näyn ja kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Otava. 13-23.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013: 9-41. Saatavilla sähköisesti: <<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyyänen2013.pdf>>.

Parkas, Ritva 2005. Varhaiskasvatus - lapsen kasvun ja oppimisen tukena. Teoksessa Määttä, Paula, Lehto, Eeva, Hasan, Marja & Parkas, Ritva (toim.): Opas kuulovammaisen lapsen opettajille ja kasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus. 69-82.

Pelkkikangas, Elina 2010. Kuulovammainen lapsi päivähoitossa. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosiaalialan koulutusohjelma. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22446/Pelkkikangas_Elina.pdf?sequence=1>.

Pihlaja, Päivi & Viitala Riitta 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY.

Possu-Olli, Hanna-Sofia 2003. Kuulovammaisuus. Arviointi ja interventio. Naantali: Scribeo. 76-77.

Sume, Helena 2005. Kuulovammainen lapsi. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta: Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY. 299-312.

Takala, Marjatta & Lehtomäki, Elina 2005. Kohti inklusiota? Teoksessa Takala, Marjatta & Lehtomäki, Elina (toim.): Kieli, kuulo ja oppiminen: Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn lectura. 97-106.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Helsinki: PS-kustannus. 41-53

Varhaiskasvatuslaki 1973/36. Annettu Helsingissä 19.1.1973. Lakia säädetty 2012, 2015.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Saatavilla sähköisesti. <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 9.2.2018.

Viitala, Riitta 2000. Integraatio ja sen toimivuus lastentarhaopettajien arvioimana. Jyväskylä: Erityispedagogiikan laitos.

Viittala, Kaisu 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Juvenes.

Viittomakielilaki 2015/359. Annettu Helsingissä 10.04.2015.

Saatekirje

Tiedote tutkimuksesta vanhemmille

Kyselyn saatekirje

Hei!

Olemme Nana Riutta ja Mari Vankka, 3. vuoden sosionomiopiskelijat Metropolia Ammattikorkeakoulusta.

Teemme opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää Helsingissä päiväkotiin integroitujen kuulovammaisten lasten tuen riittävyttä sekä osallisuuden toteutumisesta päiväkodissa vanhempien näkökulmasta. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry (KLVV ry) toimii työelämän yhteistyökumppanina opinnäytetyöllemme.

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, kuinka kuulovammaisten lasten integraatio päiväkotiryhmään toteutuu vanhempien näkökulmasta, mitä tukitoimia lapsilla on käytössä, sekä kuinka kuulovammaisten lasten osallisuus toteutuu ja ovatko he päässeet päiväkotiyhteisönsä jäseniksi.

Toivoisimme että ennättäisitte vastaamaan netissä täytettävään kyselylomakkeeseen kesä-heinäkuun aikana, jonka jälkeen suljemme kyselyn ja aloitamme vastausten analysoinnin. Kyselylomakkeessa on avoimia kysymyksiä ja kyselyn vastaamiseen menee noin 10-20 minuuttia.

Kyselyyn vastataan anonymisti, eli vastaajia ei voida tunnistaa missään työn vaiheessa. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti. Aineistoa kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten. Aineisto hävitetään heti opinnäytetyömme hyväksymisen jälkeen. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Vastaamalla kyselyyn, annatte luvan vastaustenne käyttöön opinnäytetyössämme. Opinnäytetyömme valmistuu arviolta lokakuussa 2018, jonka jälkeen se on luettavissa Theseus-julkaisuarkistosta.

Tutkimuksellamme pyrimme keräämään tietoa kuulovammaisten lasten integraation nykypäivän tilasta. Toivomme,

että työmme tulee olemaan apuna kuulovammaisten lasten integraation ja inklusion kehittämisessä.

LINKKI KYSELYYN:

https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=12EaTaW2ZE-Hh_B0-HAT7qNTLzR2F9JIsH8eoxXTz5ZUMkxRNTA1V0c5NTFBN01MVIbHNVQ4QIZNNi4u

Kiitos avustanne!

Ystävällisin terveisin

Nana Riutta & Mari Vankka

Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat

Vastaamme mielellämme tutkimusta koskeviin kysymyksiin!

nana.riutta@metropolia.fi

mari.vankka@metropolia.fi

Kyselylomake

Kysely kuulovammaisten lasten vanhemmille

Kysely Helsingissä päiväkotiin integroitujen kuulovammaisten lasten tukitoimista sekä osallisuudesta.

Lisätietoa:

nana.riutta@metropolia.fi

mari.vankka@metropolia.fi

1. Lapsen ikä
2. Lapsen kommunikaatiotapa sekä kuulon apuvälineet
3. Kuinka lapsenne päivähoito on toteutettu?
4. Mitä tukitoimia ja apuvälineitä lapsellanne on käytössä päiväkodissa?
5. Oletteko saaneet mielestänne riittävästi tietoa mahdollisista tukitoimista ja apuvälineistä päiväkodissa?
6. Ovatko tukitoimet mielestänne riittävät? Miksi?
7. Onko päiväkodin henkilökunta saanut mielestänne riittävästi opastusta tukitoimena olevien apuvälineiden käytöstä?
8. Onko päiväkodin henkilökunta saanut viittomakielen tai tukiviittomien opetusta?
9. Kuinka näette lapsenne osallisuuden toteutuvan päiväkodissa? (Osallisuus = työntekijät tekevät yhteistyötä lasten kanssa, kuuntelevat heitä ja ottavat heidän mielipiteet huomioon)
10. Koetteko lapsenne päässeen osaksi päiväkotiryhmän yhteisöä? (Yhteisöllisyys = ihmisen kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta sekä yhteisön merkitystä yksilölle sekä hänen tarpeidensa toteutumiselle)
11. Mitä mahdollisia muutoksia toivoisitte lapsenne tukitoimiin?
12. Vapaan kommentoinnin kenttä